

بررسی پایگاه های اطلاعاتی « مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران »

اطلاع رسانی دوره ۱۲ شماره ۲ زمستان ۱۳۷۵

محمود بابایی

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

کلید واژه ها :

× پایگاههای اطلاعاتی × نمایه سازی × نرم افزار CDS/ISIS × بازیابی اطلاعات
× گرد آوری اطلاعات × همپوشانی اطلاعات

چکیده:

نقش غیر قابل انکار پایگاههای اطلاعاتی در اطلاع رسانی موضوعی نیست که بتوان از آن چشم پوشی نمود. بدین جهت با توجه به تدارک وسیعی که در زمینه ایجاد پایگاهی اطلاعاتی در حوزه اطلاع رسانی صورت گرفته و می گیرد، مطالعه در زمین ساختار، منابع اطلاعاتی، سازماندهی، ذخیره و باز سازی اطلاعات در این پایگاهها از اهمیت خاصی برخوردار است. این مقاله به مطالعه پیرامون ساختار، ذخیره و بازیابی اطلاعات در پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران پرداخته و همپوشانی بین آنها را بطور اجمال مورد بررسی قرار می دهد.

پایگاه اطلاعاتی چیست؟

پایگاه اطلاعاتی به سیستم نگهداری مجموعه ای از داده ها هم اطلاق می گردد که هدف آن حفظ اطلاعات و اشاعه آن در مواقع لزوم است. اطلاعات مورد اشاره، به آن چیزی گفته می شود که فرد با سازمان برای گردش امور جاری خود به آن نیاز مند است. (۱)

داده ها در سیستم پایگاه اطلاعات به گونه ای ذخیره شده اند که از برنامه هائی که آن را به کار می گیرند، مستقل هستند و از رهیافتی مشترک و کنترل شده برای درج، حذف، تغییر و بازیابی آنها، استفاده شود (۲)

یک پایگاه مرکب از عنا صری است که بدون وجود آنها، تحقق پایگاه اطلاعاتی، مسیر نخواهد بود. این عناصر عبارتند از:

۱- نیروی انسانی: مجموعه افرادی که به تناسب نقش خود در ایجاد، حفظ و پویایی پایگاه

اطلاعاتی موثرند. این افراد شامل سه دسته اند: نخست تحلیل گران سیستم و طراحان

برنامه های کار بردی که امکان ورود اطلاعات جدید حذف، ویرایش و بازیابی اطلاعات را

فراهم می سازد. دوم، کاربران نهایی که غایت هدف سیستم، عرضه اطلاعات به آنها است

• سوم، مدیریت پایگاه اطلاعاتی و امور سیاست گذاری، تصمیم گیری در مورد کیفیت داده

هایی که می بایست ذخیره شود، امنیت اطلاعات و تفسیر نیازهای کار بران نهایی را به

عهده دارند (۳)

۲- تجهیزات: تکنو لژی اطلاعات تسهیلات اساسی در زمینه ذخیره، پردازش، و انتقال اطلاعات، برای پایگاه های اطلاعاتی مهیا نموده است. سرعت پردازش فزونی یافته، حافظه از مرز دو گیگابایت گذشته است و شبکه های محلی (۴) و راه دور (۵) و سایر تجهیزات جانبی، به خدمت پایگاههای اطلاعاتی در آمده اند. یکی از کارکرد های مهم تجهیزات مذکور، ایجاد امکان گسترش حوزه اشاعه اطلاعات در سطح وسیع است.

۳- نرم افزار: نرم افزار پل ارتباطی است بین داده های ذخیره شده و کاربران سیستم است. اعمال مدیریت بر روی داده ها و انتقال نیازهای کاربران به پایگاه اطلاعاتی، از طریق نرم افزارهای اطلاعاتی که به سیستم مدیریت داده ها (۶) DBMS معروف است، میسر می گردد.

سیستم مدیریت پایگاه اطلاعاتی، مهمترین بخش نرم افزاری در کل سیستم است و کاربران را از درگیر شدن در سطح سخت افزار، باز می دارد. بدین لحاظ، حیات و پویایی پایگاه اطلاعاتی در گرو توانایی و قدرت نرم افزاری کاربردی است.

۴- داده ها: اصلاح داده ها غالباً به عنوان مشاهدات یا واقعیهایی خام، تعریف می شود. داده های کمی در صورت پردازش به وسیله فکر انسان به اطلاعات تبدیل شده و دانش را به وجود می آورد. (۷) یا ویتسن و ارنست (۸)، اطلاعات را داده هایی که برای تصمیم گیری بارز اند، تعریف میکنند. مسلماً عناصر اطلاعاتی - داده ها - برای اینکه در تصمیم گیری با ارزش باشند، بایستی در زمان مناسب و به شکل مناسب، به آسانی قابل دسترسی باشند. (۹)

داده ها در سیستم پایگاه اطلاعاتی به عنوان سرمایه سیستم و واقعیهایی از موجودیت های مختلف، که بین کاربران مختلف به اشتراک گذارده می شود، محسوب می گردد و ساختار پایگاه با توجه به خصوصیات عناصر داده ها، شکل می گیرد.

محاسن پایگاههای اطلاعاتی:

- ۱- وحدت و یکپارچگی ذخیره داده ها
- ۲- سهولت ترمیم و تصحیح داده ها
- ۳- دستیابی سریع، دقیق و جامع به اطلاعات
- ۴- جلوگیری از افزونگی و ورود اطلاعات تکراری و متناقض
- ۵- انعطاف پذیری در ساختار
- ۶- امکان عرضه اطلاعات به اشکال متنوع و مورد نظر کاربران نهایی
- ۷- سهولت ارتباط با کاربران نهایی و تسهیل در جستجوی اطلاعات
- ۸- بهبود امنیت داده ها
- ۹- مقرون به صرفه بودن از لحاظ اقتصادی (۱۰)
- ۱۰- دستیابی به جریان اطلاعات «به هنگام شده»

پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

سابقه پایگاههای اطلاعاتی مرکز به سالهای آغازین تاسیس مرکز ۱۳۴۷ مربوط می شود. بر اساس اهداف مرکز، کار مجموعه سازی مدارک غیر کتابی و فعالیت در زمینه گردآوری اطلاعات موجودی نشریات خارجی در کتابخانه های دانشگاهی، جمع آوری پایان نامه های کارشناسی، (۱۱) کارشناسی ارشد، گزارشهای دولتی، مقالات سمینارها و کنفرانسها، مقالات علمی و فنی آغاز گردید اطلاعات و مدارک دریافتی به صورت دستی سازماندهی، پردازش و ذخیره می شد. در سال ۱۳۶۸ افزوده شدن چند پایگاه دیگر به تدریج اطلاعات موجود وارد سیستم کامپیوتری که با استفاده از نرم افزار تولید شده توسط یونسکو طراحی شده بود، گردید. با برنامه ریزی و اقدامات موثر از سال ۱۳۷۲ با ویرایش اطلاعات پایگاهها، پیگیری فعالانه گردآوری اطلاعات روند جدیدی آغاز گردید و به تدریج رکوردهای پایگاهها- به استثنای پایگاه اطلاعات فهرستگان نشریات لاتین- در قالب نشریه، منتشر و در دسترس عموم قرار گرفت. مجموعه اطلاعات پایگاههای اطلاعاتی مرکز هم اکنون از طریق نشریات و جستجوی کامپیوتر حضوری یا غیر حضوری در دسترس علاقمندان قرار گرفته است.

ویژگیهای نرم افزاری :

پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، با استفاده از نرم افزار CDS/ISIS که یک نرم افزار مدیریت پایگاههای اطلاعاتی است، طراحی شده است. این نرم افزار توسط متخصصان یونسکو، با استفاده از زبان برنامه نویسی پاسکال تهیه گردیده و در اختیار کشورهای عضو یونسکو گذارده است. این نرم افزار با سیستم عامل MS-DOS بر روی کامپیوترهای شخصی (PC) و با سیستم عامل OS (۱۲) به روی کامپیوترهای مین فریم (۱۳) اجرا می شود. نسخه شبکه- به صورت آزمایشی - و تحت سیستم عامل یونیکس (۱۴) نیز عرضه گردیده است. فهرست سیستم CDS/ISIS بصورت گزینش منوئی (۱۵) بوده و برای طراحی سیستم های ذخیره و بازیابی اطلاعات انبوه، خصوصاً داده های غیر محاسباتی، از سرعت و کارایی بسیار بالایی برخوردار است. این نرم افزار چون از شیوه ذخیره سازی به صورت متغیر بهره می جوید، لذا حجم اطلاعات در هر فیلد، به اندازه کاراکترهای درج شده، محاسبه می گردد، از این رو میزان فضای اشغال شده سطح سخت دیسک، در مقایسه با نرم افزارهایی که از شیوه ذخیره سازی ثابت بهره میگیرند، بسیار کمتر است.

CDS/ISIS دارای کامپایلر (۱۶) ویژه زبان پاسکال است که تسهیلات محدودی را برای برنامه نویسی، عرضه می نماید. وجه دیگر این نرم افزار در توانایی قالب بندی (۱۷) فیلد هاست، بدین لحاظ جستجوی هر عنصر و اطلاع خاصی از فیلدها و فیلدهای فرعی به سادگی میسر

میگردد. آدرس دهی به فیلدها در ابتدای ورود اطلاعات به برنامه صورت می گیرد، لذا سرعت آن در ایندکس کردن تا حدودی تاخیری است. اما پس از آماده شدن اطلاعات، سرعت بازیابی - در مقایسه با نرم افزارهای موجود - بسیار بالا است.

CDS/ISIS با تبعیت از استاندارد شماره ۲۷۰۹ (۱۸) امکان تبدیل و انتقال داده های مدیریت خود را به فرمت های قابل پذیرش برای سایر نرم افزارهای کاربردی، داراست.

امکانات این نرم افزار از طریق هشت سرویس منوئی در دو مقوله زیر ارائه شده است:

خدمات کاربران

- ورود اطلاعات و ویرایش آن
- جستجو و بازیابی اطلاعات
- تعیین خروجی (چاپ)
- حفظ فایل های معکوس (۱۹) و کمک عملیات

خدمات سیستم

- تعریف و ایجاد پایگاه اطلاعاتی جدید یا تغییر و ویرایش پایگاه
- کمکهای اعمال مختلف سیستم
- تسهیلات مبادله داده ها با سیستم های دیگر
- تسهیلات برنامه نویسی به زبان پاسکال برای توسعه برنامه کاربردی

جدول شماره ۱. محدوده کارآیی نرم افزار CDS/ISIS

مقادیر (حداکثر)	کارآیی
نامحدود	ایجاد و اداره پایگاه اطلاعاتی
۱۶۰۰۰۰۰ رکورد (حدود ۵۰۰ مگابایت)	تعداد رکوردهای یک پایگاه اطلاعاتی
۸۰۰۰ کاراکتر	اندازه هر رکورد
۲۰۰ فیلد (به استثنای فیلدهای تکراری)	تعداد فیلدها در یک رکورد
۸۰۰۰ فیلد	اندازه هر فیلد
۲۰ صفحه	تعداد صفحه های قابل تعریف در یک کاربرگه
۴۰۰۰ کاراکتر	اندازه فرمت نمایش

روایت "بتا" تحت ویندوز CDS/ISIS در سال ۱۹۹۵ در اختیار کاربران قرار گرفت. در عین حال که مشکل لاینحل این نرم افزار یعنی کار بر پسند نبودن آن مرتفع گردیده است اما هنوز کار برد

آن ذخیره و باز یابی اطلاعات فارسی به خوبی آزموده نشده است ، به ویژه آنکه در محیط ویندوز الزامهای دیگری برای ذخیره و باز یابی کاراکترهای فارسی پدید می آید که نیازمند وابستگی به امکانات نرم افزاری دیگر است .

۲، وضعیت گرد آوری اطلاعات

گردآوری اطلاعات مورد نیاز پایگاههای اطلاعاتی مرکز، پس از شناسائی منابع اطلاعات و ایجاد ارتباط حرفه ای با منابع مذکور به دو شکل انجام می گیرد :

- گرد آوری اطلاعات با استفاده از کار برگه
- گردآوری اصل مدارک (مستندات)

اطلاعاتی که با استفاده از مکانیزم کار برگه جمع آوری می شود، شامل اطلاعات کتابشناختی از هر رکورد است و در مواردی نظیر: طراحان پژوهشی، دارای چکیده نیز می باشد . کار برگه های جمع آوری اطلاعات در مرکز تهیه و تنظیم شده و سپس برای مراکز، سازمانها و دانشگاهها و سایر منابع اطلاعاتی ، ارسال می گردد؛ با توجه به تعامل موجود بین مرکز و تولید کنندگان اطلاعات و بازخورد نتایج حاصل از عملیات مرکز بر روی اطلاعات گرد آوری شد، اطلاعات مورد نیاز مرکز به نحو مطلوب از طریق کار برگه دریافت می گردد .

بر اساس تجربیات بدست آمده، مرکز بسوی یکنواخت نمودن کاربرگه های مختلف جمع آوری و سازماندهی اطلاعات به پیش می رود و اقدامات اساسی در زمینه استفاده از کار برگه واحد، در جریان است . در مواردی که اصل مدارک جمع آوری می گردد ، مرکز از مکانیزم هائی نظیر نسخه برداری، خریداری مدرک و دست یابی به نسخ رایگان ، بهره می جوید . نسخه برداری مدارک تنها در مورد پایگاههای اطلاعاتی مشترک مرکز با سایر سازمانها ، انجام می پذیرد . اطلاعات مورد نیاز این پایگاهها، علاوه بر اینکه طبق روال جاری گرد آوری اطلاعات ، تامین میگردد ، از این جهت که ارائه یک نسخه از مستندات اطلاعات به طرف قرار داد ، الزامی است از راه کارهای دیگری نظیر: مراجعه حضوری به کتابخانه ها و مجموعه های تخصصی و نسخه برداری از مدارک مرتبط نیز بهره می جویند .

روند روبه رشد رکورد پایگاههای اطلاعاتی مرکز نشان می دهد که علیرغم دشواری و پیچیدگی های خاصی که در زمینه گرد آوری اطلاعات به طور مستمر و در سیکلهای منظم و کشور وجود دارد، موفقیتهای مرکز در این زمینه چشمگیر و مثال زدنی است . بخش اعظم این موفقیت را می توان به بازخورد اطلاعات ، که در قالب نشریات تخصصی و پایگاههای اطلاعاتی عرضه می شود ، نسبت داد . در عین حال زمینه های ارتقاء وضعیت موجود گرد آوری اطلاعات وجود دارد ، تحقیقاً گرد آوری اطلاعات علمی در کشور ، با چنین حجم ، کیفیت و دامنه ای ، کم سابقه است .

یقیناً فرآیند گردآوری اطلاعات مستلزم همکاری نزدیک تولید کنندگان اطلاعات در دانشگاهها، سازمانها و مراکز بوده و بازخورد نتایج فعالیتهای مرکز در زمینه سازماندها ، پردازش و اشاعه

اطلاعات، آنان را به ادامه همکاری روزافزون تشویق می نماید . جدول شماره ۲
نمایانگر چگونگی وضعیت کنونی گردآوری اطلاعات پایگاههای اطلاعاتی مرکز است .

۱- سازماندهی

مدارک و اطلاعات پس از آماده سازی مقدماتی و انجام عملیاتی نظیر: کنترل، تفکیک و ثبت پیشینه، به دست نمایه سازها سپرده میشود. از آنجا که هر کدام از پایگاههای اطلاعاتی، نمایه سازهای ثابتی دارند تفکیک و تقسیم مدارک نیز براساس عنوان پایگاه اطلاعاتی انجام می پذیرد .

در صورتی که اطلاعات دریافتی بر روی کار برگه باشد، کنترل و نمایه سازی نیز بر روی همان کار برگه انجام می پذیرد و اگر اصل مدرک دریافت گردد، اطلاعات کتابشناختی استخراج و بر اساس محتویات مدرک، توصیفگر مناسب برای آن، برگزیده می شود. نمایه سازی، با استفاده از زبان طبیعی و زبان کنترل شده توأمأ انجام می گیرد؛ در عین حال گرایش و تاکید به استفاده از زبان کنترل شده طی دو سال اخیر به صورت چشمگیری فزونی یافته است .

منابعی که نمایه سازان مورد استفاده قرار می دهند دو دسته هستند :

× منابع فارسی گزینش و کنترل توصیفگر

- فرهنگهای موضوعی و تخصصی دو زبانه یا چند زبانه کلیه حوزه های علوم
- واژه نامه های فارسی : موضوعی و عمومی
- فهرست الفبائی توصیفگرهای پذیرفته شده در مرکز اسناد. مدارک علمی ایران
- فرهنگهای عمومی دوزبانه
- اصطلاحنامه (۲۰) نما (ترجمه: SPINES Thesaurus)

• برخی از منابع لاتین گزینش و کنترل توصیفگر

- INIS: Thesaurus
- Thesaurus of ERIC Descriptors
- CAB Thesaurus -
- SPINE Thesaurus
- UNESCO Thesaurus
- TEST: Thesaurus of Engineering and Scientific Terms.
- ILO Thesaurus
- Thesaurus of Scientific Technical and Engineering Terms.
- Sport Thesaurus
- Thesaurus of Water Resources Terms.
- Thesaurus of Pulp and paper
- Thesaurus of Law Subject Terms
- Thesaurus on Recourse Recovery Terminology

-Thesaurus for Information Processing in Sociology
-Macro thesaurus for Information Processing in the Field of Economic and
social Development
-Für wirtschaftliche und Social Entwicklug

بهره برداری از منابع فارسی و لاتین در گزینش توصیفگر بستگی به دانش و مهارت فرد
نمایه سازان دارد، از این رو در پایگاه‌های نظیر علوم تربیتی ، پایان نا فارغ کنترل التحصیلان
خارج از کشور و خزر، بهره برداری از تزاروس ها و استفاده از زبان کنترل شده بیشتر رواج
دارد .

مسائلی نظیر ، کثیرالموضوع بودن مدارک و اطلاعات گردآوری شده ، حجم زیاد اطلاعات ومدارک،
متنوع بودن مدارک از حیث ترکیب مطالب ، قواعد نوشتاری ، تنظیم و تهیه فهرست و چکیده
نویسی هر کدام به گونه ای بر کیفیت نمایه سازی تاثیر می گذارند و فراگیری مهارتهای خاص و
آموزش مداوم را الزامی می سازند .

تنظیم قواعد برای استفاده از توصیفگرها ، یکنواخت سازی توصیفگرهای بکار رفته در پایگاههای
اطلاعاتی و تدوین فرهنگ جامع موضوعی توصیفگرهای مجاز ، از جمله اقداماتی است که مرکز
درصد دستیابی به آنها است . چه، بدون عملی شدن این اقدامات ، حاکمیت سلائق بر نمایه
سازی که طبعاً عدم یکنواختی توصیفگر های بکار رفته را به دنبال خواهد داشت، بدیهی
خواهد بود .

۴- باز یابی اطلاعات

برای دریافت اطلاعات از یک نظام ، استفاده کننده بایستی با مکانیسم های مربوط به
نمایه، ارتباط بر قرار کند . هر چه این ارتباط سهل تر، عاری از پیچیدگی و بین زبان کاربر و بین
زبان نمایه سازی، هماهنگی بیشتر باشد، ضریب باز یافت و دقت بالاتر خواهد بود .
پیوستگی بین نظام نمایه سازی و باز یابی اطلاعات تا حدی است که اساساً یکی از معیارهای ارزیابی
فعالیت‌های نمایه سازی را ، جامعیت و مانعیت در باز یابی اطلاعات ، ذکر نموده اند نمایه ساز چه
نسبتی را بین جامعیت و مانعیت در نمایه سازی برقراری کند ، و تا چه میزان اجازه دقت در
محتوای مدارک را دارد؟

با توجه به آنچه در زمینه نمایه سازی ذکر شده - کثیرالموضوع بودن ، حجم انبوه مدارک
و اطلاعات و تنوع مدارک - انتظار وجود ضریب باز یافت و دقت بالا در باز یابی ، چندان واقعی نبود و
دستیابی بدان ، مستلزم مقدماتی است که برخی از آنها نه تنها برای مراکز اطلاعات ومدارک علمی
ایران ، بلکه برای هیچ یک از مراکز ذیربط داخلی ، به سهولت دست یافتنی نیست . از جمله این
مقدمات ، وجود اصطلاحنامه موضوعی مورد نیاز و متخصصین موضوعی آشنا به نمایه سازی است .
در مورد آن بخش از باز یابی اطلاعات که به نرم افزار مربوط است باید گفت که نرم افزار-
CDS/ISIS تحت DOS اساساً کار بر پسند User friendly نیست - بلکه با استفاده از فهرست منو

ئی کاربر را با محیط نرم افزار در گیر می کند . در سال ۱۳۷۳ برنامه نویسان مرکز توانسته اند با استفاده از توابع زبان پاسکال ، حوزه ارتباطی سیستم را ره کاربران گسترش داده و در واقع سیستم را تا حدودی "کاربرپسند" نماید .

بازیابی با توجه به اصول و مراحل زیر صورت می گیرد :

- انتخاب یکی از پایگاه های اطلاعاتی یا پایگاه جامع (شامل کلیه پایگاهها) (۲۲)
- × تعیین حوزه جستجو در فیله های رکورد (پیش فرضی سیستم همه فیله ها، است)
- استفاده از عملکردهای منطقی در موارد نیاز ، برای جستجوی ترکیبی و تلفیق جستجوها .
- استفاده از فرهنگ داده ها - Data Dictionary برای جستجوی تک واژه ای و ترکیبی
- نمایش تعداد و مشخصات رکوردهای یافت شده
- امکان چاپ یا ذخیره رکوردها بر روی دیسکت .

جدول شماره ۲. نگاهی به وضعیت پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

ردیف	پایگاه اطلاعات	منابع اطلاعات	شیوه گردآوری اطلاعات	نحوه دسترسی به مدارک و اطلاعات	شکل گیری پایگاه	رشد تقریبی سالانه (رکورد)
۱	طرحهای پژوهشی	۱-دانشگاهها ۲-مراکز پژوهشی ۳-سازمانهای دولتی	کاربرگه	-ارسال کاربرگه همراه راهنمایی ضروری، طی یک سیکل سالانه	نوع مدارک و اطلاعات	۴۰۰۰
۲	پایان نامه های ایران	دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دارای دوره دکترا و کارشناسی ارشد	دریافت یک نسخه از پایان نامه	ارتباط مداوم با دانشگاهها و مسئولین ذیربط	نوع مدارک و اطلاعات	۲۴۰۰
۳	علوم تربیتی	۱-مجموعه های تخصصی در مراکز آموزشی و تربیتی کشور ۲-کتابخانه ها- مدارک غیر کتابی ۳-نشریات تخصصی	تهیه یک نسخه از مدرک	۱-استنساخ از مدارک ۲-خریداری مدارک	موضوعی	۱۶۰۰

۴۰۰۰	موضوعی: فنی، مهندسی، کشاورزی، پزشکی	۱-خریداری نشریه ۲-نشریات اهدایی	تهیه یک نسخه از نشریه	نشریات علمی و فنی در حال انتشار در کشور	مقالات علمی و فنی	۴
۲۰۰۰	نوع مدرک	هماهنگی با اداره کل فارغ التحصیلان خارج از کشور	دریافت یک نسخه از پایان نامه	وزارت فرهنگ و آموزش عالی - اداره کل فارغ التحصیلان خارج از کشور	پایان نامه های فارغ التحصیلان خارج از کشور	۵
۱۶۰۰	حوزه جغرافیایی	۱-استنساخ از مدارک ۲-خریداری مدارک	۱-تهیه یک نسخه از مدرک(فارسی) ۲-تهیه اطلاعات کتابشناختی همراه چکیده (بخش لاتین)	۱-مجموعه های تخصصی به ویژه در استانهای گیلان و مازندران ۲-نشریات علمی ۳-کتابخانه ها ۴-کتابخانه ملی بریتانیا	دریای خزر	۶
۴۰۰۰	نوع مدارک و اطلاعات	مکاتبه و مذاکره با برگزار کنندگان همایش	دریافت یک نسخه از چکیده مقالات	سازمانها، مراکز و نهادهای برگزارکننده همایش	سمینارهای ایران	۷
۳۰۰۰	نوع مدارک و اطلاعات	۱-خریداری مدارک ۲-دریافت نسخ اهدایی ۳-ارسال کاربرگه	۱-دریافت یا تهیه یک نسخه از مدارک ۲-کاربرگه	وزارتخانه ها، سازمانها و دانشگاههای سراسر کشور	گزارشهای دولتی ایران	۸
متغیر	نوع اطلاعات	مکاتبه و هماهنگی با کتابخانه ها	دریافت لیست موجودی نشریات لاتین	کتابخانه های دانشگاهی و تخصصی	فهرستگان نشریات لاتین	۹
متغیر	نوع اطلاعات	ارسال پرسشنامه	پرسشنامه	۱-اعضای هیئت علمی دانشگاهها ۲-متخصصین	محققین و متخصصین	۱۰

				دارا مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر		
۴۰۰۰	موضوعی	۱- خریداری ۲- جستجو در پایگاههای اطلاعاتی مرکز	دریافت یک نسخه از مدرک	۱- مجموعه های تخصصی ۲- کتابخانه ها ۳- پایگاه های اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	زنان	۱۱
۴۰۰۰	موضوعی	۱- خریداری ۲- جستجو در پایگاههای اطلاعاتی مرکز	دریافت یک نسخه از مدرک	۱- مجموعه های تخصصی ۲- کتابخانه ها - مدارک غیر کتابی ۳- پایگاههای اطلاعاتی مرکز	زمین شناسی و معادن	۱۲
۴۰۰۰	موضوعی	۱- نسخه برداری از مدارک ۲- خریداری	دریافت یک نسخه از مدرک	۱- مجموعه های تخصصی ۲- کتابخانه ها - مدارک غیر کتابی	منابع آب	۱۳

۵- همپوشانی (۲۳)

اساساً بین کلیه پایگاههای اطلاعاتی که بر اساس نوع مدرک شکل می گیرد، به پایگاههای اطلاعاتی که بصورت موضوعی یا با توجه به محدوده جغرافیائی، ایجاد می شوند، همپوشانی نسبتاً وسیعی دارد. بدین معنا که رکورد واحد در پایگاههای اطلاعاتی متعدد- و احتمالاً با کیفیت متفاوت - ذخیره می شوند. هر پایگاه اطلاعاتی فلسفه وجودی خاصی دارد که وجود آن موجب نفی اشکال دیگر نمی گردد. از این رو نفس همپوشانی در پایگاههای اطلاعاتی با اشکال و هدفهای متفاوت به تنهایی بار منفی ندارد. از سوی دیگر وجود همپوشانی در اطلاعاتی پایگاهها نسبی و دارای ضرایب متفاوتی است و بدین معنا نیست که کلیه رکوردهای پایگاهی در پایگاه دیگر تکرار شده است.

همپوشانی اطلاعات در پایگاههای اطلاعاتی مرکز مطابق نمودار ۱ است. (۲۴)

۶- استفاده کنندگان :

اطلاعاتی پایگاههای موجود به سه شیوه در اختیار متقاضیان قرار می گیرد:

۶-۱ - نشریات و کتب منتشره از سوی مرکز:

رکوردهای مندرج در نشریات، حاوی اطلاعات کامل کتابشناختی از منابع بوده و در غالب موارد دارای چکیده مطالب نیز هستند در صورتیکه اطلاعات درج شده مربوط به پایگاه اطلاعاتی باشد که اصل مدارک آنها در مرکز نگهداری می شود . استفاده کنندگان می توانند از طریق هر رکورد، به اصل مدرک نیز دسترسی پیدا کنند . اطلاعات پایگاههای زیر در قالب نشریه منتشر می گردد:

۶ ۱۰ ۱ - پایگاه اطلاعات سمینارها و کنفرانسها: فصلنامه راهنمای سمینارهای ایران .

۶ ۱۰ ۲ - پایگاه اطلاعات طرحهای پژوهشی: فصلنامه چکیده تازه های تحقیق در دانشگاهها

و مراکز تحقیقاتی ایران .

۶ ۱۰ ۳ - پایگاه اطلاعات پایان نامه های ایران: فصلنامه چکیده پایان نامه های ایران .

۶ ۱۰ ۴ - پایگاه اطلاعات چکیده مقالات علمی وفنی: فصلنامه چکیده مقالات علمی و فنی

۶ ۱۰ ۵ - پایگاه اطلاعات علوم تربیتی: فصلنامه علوم تربیتی

۶ ۱۰ ۶ - پایگاه اطلاعات دریای خزر: فصلنامه اطلاعات خزر

۶ ۱۰ ۷ - پایگاه اطلاعات گزارشهای دولتی ایران: فصلنامه گزارشهای دولتی ایران

۶ ۱۰ ۸ - پایگاه اطلاعات محققین و متخصصین: بانک اطلاعات محققین و متخصصین

مجلدات ۱ و ۲

۶ ۲۰ - دسترسی حضوری یا غیر حضوری: متقاضیان می توانند با مراجعه حضوری به بخش خدمات

پایگاه اطلاعاتی مطابق درخواست خود، اطلاعات مورد نیاز را بصورت چاپی یا ذخیره بر روی

دیسکت دریافت نماید . افرادی که امکان حضور در مرکز را ندارند میتوانند از طریق مکاتبه ، مطابق

ضوابط اطلاعات مورد نیاز خود را بصورت چاپی دریافت کنند.

۶ ۳۰ - دسترسی از طریق شبکه صبا: شبکه اختصاصی پایگاههای اطلاعاتی مرکز که به صبا*

موسوم است و از اردیبهشت ماه ۱۳۷۵ آغاز بکار نموده است ، امکان جستجو را از طریق شبکه برای

متقاضیان فراهم می آورد . استفاده کنندگان می توانند از طریق تماس با شماره تلفنهای اعلام شده

از سوی مرکز با شبکه مذکور مرتبط شوند (۲۲)

همپوشانی اطلاعات در پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

پایان نامه های داخلی	گزارش های دولتی	مجموعه مقالات سمینارها	مدارک علوم تربیتی	مدارک دریای خزر	مدارک آب	مدارک زنان	پایگاه اطلاعات زمین شناسی
<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>مرتبط با</p> <p>۱- علوم تربیتی</p> <p>۲- دریای خزر</p> <p>۳- منابع آب</p> <p>۴- زنان</p> <p>۵- معادن و زمین شناسی</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>مرتبط با</p> <p>۱- علوم تربیتی</p> <p>۲- دریای خزر</p> <p>۳- منابع آب</p> <p>۴- زنان</p> <p>۵- معادن و زمین شناسی</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>مرتبط با</p> <p>۱- علوم تربیتی</p> <p>۲- دریای خزر</p> <p>۳- منابع آب</p> <p>۴- زنان</p> <p>۵- معادن و زمین شناسی</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی علوم تربیتی</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی دریای خزر</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی منابع آب</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی زنان</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی زمین شناسی و معادن</p>
<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>پایان نامه های داخلی</p> <p>ایران</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>گزارشهای دولتی</p> <p>ایران</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی</p> <p>سمینارها و سمپوزیومها علمی و فرهنگی ایران</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی علوم تربیتی</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی دریای خزر</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی منابع آب</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی زنان</p>	<p>پایگاههای اطلاعاتی زمین شناسی و معادن</p>

منابع و توضیحات

- ۰۱ خسرویانی، جعفر بررسی پایگاههای اطلاعاتی مرکز تحقیقاتی کامپوتری علوم اسلامی قم
«پایان نامه فوق لیسانس کتابداری و اطلاع رسانی» دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه
تهران، ۱۳۷۴، ص ۱۱
- ۰۲ دبیر خانه شورای عالی انفورماتیک کشور، ویژه نامه پایگاه داده ها ۰ ۱۳۷۴، ص ۲۱
3. Laudon, Kenneth, Laudon Jana P. ((Management Systems)), USA:
Nusnilan, 1994. PP. 389-390
4. LAN: Local Area Network
5. WAN: Wide Area Network
6. Database Management System
7. A. Regan and N. O. Comer, ((End-User Information Systems)) [Macminlan,
1993] P. 162
8. Yavits and Ernest
- ۰۹ ویسمان، هرمان سیستمهای و خدمات اطلاع رسانی و کامپوتر ترجمه جعفر مهرداد، شیراز: انتشارات
نوید ۱۳۷۳ ص ۲۷ و ۱۰۲
- ۱۰ روحانی رانکوهی محمد تقی مقدمه ای بر پایگاه دادهها (بانک اطلاعاتی) تهران انتشارات
جلوه، ۱۳۷۲
- ۱۱ گردآوری پایان نامه های دوره کارشناسی با توجه به ضعف کیفی مطالب از دستور کار مرکز
خارج گردید.
12. Operation System
13. Mainframe
14. UNIX
15. Menu Driven
16. Compiler
17. Formatting.
18. ISO 2709
19. Inverted Files
20. Thesaurus
- ۰۲۱ انتشار ویرایش دوم این اصطلاحنامه در دستور کار مرکز قرار دارد.
- ۰۲۲ یکی از موانع و معضلاتی که در گذشته هنگام جستجو در پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات
و مدارک کلی ایران وجود داشت، عدم امکان جستجو همزمان در کلیه پایگاهها بود، هم اکنون این
مانع به نحو مطلوب مرتفع گردیده و امکان جستجو یکباره در کلیه پایگاههای اطلاعاتی مرکز وجود
دارد.
23. Overlap
- ۰۲۳ بابائی، محمود بررسی وضعیت ذخیره و بازیابی اطلاعات در پایگاههای اطلاعاتی مرکز
اطلاعات و مدارک علمی ایران و سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران، «پایان نامه فوق لیسانس

علوم کتابداری و اطلاع رسانی» به راهنمایی: دکتر عباس حری، دانشکده روانشناسی و علوم
تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی